

Sygn. akt I C 1715/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 sierpnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Płocku Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Radosław Jeznach

Protokolant: protokolant sądowy Agnieszka Petrykowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 22 sierpnia 2014 r. w Płocku

sprawy z powództwa T. P.

przeciwko J. P.

o zachowek

1. zasądza tytułem zachowku po zmarłym J. P. (2) od pozwanej J. P. na rzecz powoda T. P. kwotę 76.807 zł (siedemdziesiąt sześć tysięcy osiemset siedem złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 sierpnia 2012 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 3.750 zł (trzy tysiące siedemset pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;
2. w pozostałym zakresie umarza postępowanie;
3. nakazuje ściągnąć z roszczenia zasądzonego w punkcie pierwszym wyroku na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Płocku tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych od T. P. kwotę 1.376,70 zł (tysiąc trzysta siedemdziesiąt sześć złotych siedemdziesiąt groszy);
4. nakazuje ściągnąć od pozwanej J. P. na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Płocku tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych kwotę 6.530,13 zł (sześć tysięcy pięćset trzydzieści złotych trzynaście groszy).

Sygn. akt I C 1715/12

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 31 sierpnia 2012 r. powód T. P. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanej J. P. tytułem zachowku po J. P. (2) kwoty 100 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwu powód podniósł, że spadkodawca – ojciec stron – zmarł w dniu 15 czerwca 2007 r.; pozostawił testament zgodnie z treścią którego jedynym spadkobiercą ustanowił córkę z drugiego małżeństwa J. P.; J. P. (2) w dacie śmierci pozostawał w związku małżeńskim z matką pozwanej, miał troje dzieci – w tym strony postępowania. Zdaniem powoda w skład majątku spadkowego wchodziły udziały w nieruchomościach :

- leśnej położonej w miejscowości G., o powierzchni 33 ha, 107/260 części – o wartości co najmniej 540 000 zł
- rolnej położonej w miejscowości G., o powierzchni 0,2677 ha – o wartości co najmniej 60 000 zł.

Powód podniósł ponadto, iż celem ustalenia wartości należnego zachowku do pozostawionej masy spadkowej doliczyć należy wartość darowizny dokonanej przez spadkodawcę na rzecz matki pozwanej, której przedmiotem były udziały po 1/2 części we współwłasności gospodarstwa rolnego położonego w miejscowości G. o powierzchni 34 ha (darowany

udział został przez matkę powódki następnie sprzedany) oraz niezabudowanej nieruchomości o powierzchni 0,0955 ha – przy czym wartość udziału w gospodarstwie rolnym to co najmniej 240 000 zł, przy przyjęciu ceny jednego hektara ziemi po 14 120 zł (gdzie średnia cena hektara gruntów rolnych na terenie gminy S. to 20 000 zł), zaś wartość niezabudowanej nieruchomości jest pomijalna. Zdaniem powoda skoro żona spadkodawcy uzyskała korzyść w wysokości przekraczającej należny jej zachówek, to przy obliczaniu zachowku należnego powodowi osobę tę oraz uczynioną na jej rzecz darowiznę należy pominąć – przy takim założeniu udział spadkowy powoda to 1/3 części, zaś należny zachówek stanowi połowę wartości tego udziału. Powód wskazał, że listem poleconym z dnia 10 czerwca 2011 r. wezwał pozwaną do zapłat zachowku, wcześniej zaś złożył wniosek w Sądzie Rejonowym w Mławie o wezwanie pozwanej do próby ugodowej – wezwanie jak i wniosek o próbę ugodową pozostały bezskuteczne.

W odpowiedzi na pozew z dnia 03 października 2012 r. pozwana J. P. wniosła o oddalenie powództwa – podnosząc zarzut przedawnienia w związku z treścią art. 1007 kc. Pozwana podniosła, że testament J. P. (2) został otwarty i ogłoszony w dniu 12 czerwca 2008 r., a zatem termin przedawnienia roszczeń powoda o zachówek upłynął z dniem 12 czerwca 2011 r. – w dniu 10 czerwca 2011 r. powód wprawdzie wysłał wezwanie do zapłaty należności z tytułu zachowku, jednak czynność, która mogła przerwać bieg terminu przedawnienia postaci złożenia wniosku o wezwanie do próby ugodowej, podjęta została po 12 czerwca 2011 r., przy czym posiedzenie w tej sprawie odbyło się w dniu 27 września 2011 r. Z ostrożności procesowej pozwana wskazała, że roszczenie sformułowane w pozwie jest rażąco zawyżone – przy dziedziczeniu ustawowym udział powoda w spadku po ojcu J. P. (2) wynosiłby 1/4 części, czyli tytułem zachowku przysługiwałaby mu ewentualnie kwota 50 000 zł stanowiąca 1/8 części wartości spadku określonej przez pozwaną na kwotę 400 000 zł.

Na rozprawie w dniu 22 sierpnia 2014 r. powód cofnął powództwo ze zrzeczeniem się roszczenia ponad kwotę 76 807 zł należności głównej oraz w zakresie należności odsetkowej od kwoty należności głównej w części, w której odstąpił od jej dochodzenia, wnosząc o zasądzenie na jego rzecz w/w kwoty wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia wniesienia powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny :

J. P. (2) zmarł w dniu 15 czerwca 2007 r. (odpis skrócony aktu zgonu k. 4); w dacie śmierci pozostawał w związku małżeńskim z B. P., miał troje dzieci : J. P., M. P. i T. P. (odpisy skrócone aktów urodzenia k. 4, 5 i 16 akt I Ns 396/07). Spadek po J. P. (2) zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w Mławie z dnia 12 czerwca 2008 r. w sprawie sygn. akt I Ns 396/07 na podstawie testamentu z dnia 28 grudnia 2006 r. nabyła w całości J. P. z dobrodziejstwem inwentarza (postanowienie k. 88 akt I Ns 396/07). W toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku w dniu 04 września 2007 r. dokonano otwarcia i ogłoszenia testamentu notarialnego J. P. (2) z dnia 28 grudnia 2006 r. (protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu k. 11 akt I Ns 396/07, k. 5-6); uczestniczący w rozprawie T. P. nie zgłosił zastrzeżeń co do prawdziwości testamentu oświadczając, iż znał jego treść (protokół rozprawy k. 12-13 akt I Ns 396/07) – jednak w piśmie z dnia 07 grudnia 2007 r. (data wpływu 10 grudnia 2007 r.) wniósł o unieważnienie testamentu powołując się na stan zdrowia spadkodawcy w jego ocenie wykluczający swobodne i świadome dokonanie rozporządzenia majątkiem na wypadek śmierci (pismo k. 17 akt I Ns 396/07); stanowisko swoje podtrzymał na rozprawie w dniu 18 grudnia 2007 r. (protokół k. 34 akt I Ns 396/07), co spowodowało konieczność zbadania przez Sąd Rejonowy w Mławie zdolności testatora do skutecznego sporządzenia testamentu. Postanowienie stwierdzające nabycie spadku przez spadkobiercę testamentowego uprawomocniło się z dniem 12 lipca 2008 r. (zwrotne potwierdzenie odbioru przez T. P. odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem k. 94 akt I Ns 396/07).

W skład majątku stanowiącego masę spadkową po J. P. (2) wchodziły następujące składniki majątkowe :

- udział 107/260 części we współwłasności nieruchomości leśnej położonej na terenie gminy S., obręb G. – składającej się z działek o numerach (...) o powierzchni 22,8747 ha i 28 o powierzchni 10,4622 ha (wypis z rejestru gruntów k. 8-9), posiadającej urzędzoną księgę wieczystą nr (...) (odpis księgi wieczystej k. 67-70), o wartości 400 839 zł (opinia biegłego rzeczoznawcy k. 199)

- udział 1/2 części we współwłasności zabudowanej nieruchomości o powierzchni 0,2677 ha w miejscowości G., posiadającej urzędzoną księgę wieczystą nr (...) (zaświadczenie k. 10, akt notarialny k. 11-13, odpis księgi wieczystej k. 71-72), o wartości 60 000 zł (zgodne oświadczenie stron).

W dniu 11 maja 2000 r. J. P. (2) zawarł ze swoją żoną B. P. małżeńską umowę majątkową, na mocy której wyłączono wspólność ustawową oraz dokonano darowizny na rzecz B. P. w postaci udziałów po 1/2 części we współwłasności zabudowanej nieruchomości rolnej o powierzchni 34,3143 ha położonej w miejscowości G. (dla której prowadzona była przez Sąd Rejonowy w Mławie księga wieczysta nr KW (...)) oraz niezabudowanej nieruchomości o powierzchni 0,0955 ha położonej w miejscowości G. (dla której prowadzona była przez Sąd Rejonowy w Mławie księga wieczysta nr KW (...)); małżonkowie pozostali współwłaścicielami w częściach po 1/2 co do zabudowanej nieruchomości o powierzchni 0,2677 ha (zaświadczenie k. 10, umowa majątkowa małżeńska i darowizny k. 11-13). Aktualna wartość nieruchomości rolnej o powierzchni 34,3143 ha wynosi co najmniej 340 000 zł (oświadczenie pozwanej).

W dniu 03 czerwca 2011 r. T. P. złożył w Sądzie Rejonowym w Mławie wniosek o wezwanie J. P. do próby ugodowej w trybie art. 185 § 1 kpc – przedmiotem wezwania była należność z tytułu zachowku po J. P. (2) w wysokości 100 000 zł (wniosek k. 2 akt I Co 1404/11); odpis wniosku doręczono J. P. w dniu 27 lipca 2011 r. (zwrotne potwierdzenie odbioru wezwania k. 7 akt I Co 1404/11) – na posiedzeniu jawnym w dniu 27 września 2011 r. przed Sądem Rejonowym w Mławie w sprawie sygn. akt I Co 1404/11 nie doszło do zawarcia ugody w związku z oświadczeniem uczestniczki, iż nie widzi takiej możliwości w jakimkolwiek zakresie (protokół posiedzenie k. 9 akt I Co 1404/11).

Pismem z dnia 10 czerwca 2011 r. T. P. wezwał J. P. do zapłaty na jego rzecz kwoty 100 000 zł tytułem zachowku po ojcu J. P. (2) w terminie 7 dni (pismo k. 15).

J. P. jest osobą bezrobotną; wychowuje dziecko, pozostaje na utrzymaniu męża (oświadczenie pozwanej).

Powyższy stan faktyczny ustalono na podstawie wyżej wskazanych dokumentów znajdujących się w aktach sprawy niniejszej oraz spraw załączonych, a także zgodnych wyjaśnień stron (k. 85-86 – art. 229 kpc) oraz opinii biegłego rzeczoznawcy A. I. (opinia pisemna k. 141-324, ustna opinia uzupełniająca 00:05-18 rozprawy z dnia 22 sierpnia 2014 r.).

Stan faktyczny nie był sporny między stronami co do składu majątku spadkowego po J. P. (2) : pozwana przyznała, iż zmarły ojciec stron w chwili śmierci był współwłaścicielem nieruchomości leśnej w G. oraz współwłaścicielem nieruchomości siedliskowej w tej samej miejscowości; bezspornym pozostawało, iż w 2000 r. dokonał darowizny udziału w gospodarstwie rolnym na rzecz matki pozwanej. Pozwana nie zakwestionowała wartości udziału w nieruchomości siedliskowej w G. przyznając, iż wartość ta to 60 000 zł; Sąd na podstawie oświadczenia pozwanej złożonego na rozprawie w dniu 22 sierpnia 2014 r. (00:18-24 protokołu rozprawy) ustalił ostatecznie wartość udziału w gospodarstwie rolnym darowanym matce pozwanej – cena 1 ha gruntu wskazana przez pozwaną została zaakceptowana przez powoda (oświadczenie 00:24 protokołu rozprawy z 22 sierpnia 2014 r.), aczkolwiek w istotny sposób jest zaniżona w stosunku do wartości gruntów rolnych na terenie gminy S. wynikających chociażby z publikacji Agencji (...). Kwestią sporną pozostawała wyłącznie skuteczność podniesionego przez pozwaną zarzutu przedawnienia oraz wartość udziału w nieruchomości leśnej – w tym zakresie Sąd oparł swoje ustalenia o wnioski wynikające z treści opinii biegłego A. I. uznając, iż opinia sporządzona została w sposób rzetelny i wyczerpujący, strona pozwana zaś w żaden sposób nie podważyła płynących z niej wniosków. Biegły w ustnej opinii uzupełniającej w sposób logiczny i przekonywujący wyjaśnił założenia, jakie zostały przyjęte dla potrzeb ustalenia wartości nieruchomości według jej stanu na dzień otwarcia spadku, a także uzasadnił przyjętą metodę oszacowania wartości nieruchomości przy uwzględnieniu jej specyfiki (ze szczególnym uwzględnieniem rodzaju drzewostanu oraz wieku drzew, a także konieczności odrębnego oszacowania wartości gruntu oraz drzewostanu). Za nietrafne uznał Sąd zarzuty do opinii sformułowane przez stronę pozwaną a dotyczące w istocie możliwości uzyskania ustalonej przez biegłego wartości w wypadku sprzedaży przez pozwaną udziału w nieruchomości – w kontekście tego, iż chodzić musiałoby o sprzedaż właśnie udziału, a nie całej nieruchomości; Sąd nie widzi uzasadnionych podstaw do kwestionowania wartości udziału w nieruchomości ustalonej w odniesieniu do wartości całej nieruchomości : ten sposób ustalania wartości

udziału we współwłasności nieruchomości jest powszechnie praktykowany na przykład przy sprawach działowych, jest uzasadniony zarówno z punktu widzenia logiki, jak i zasad doświadczenia życiowego także w wypadku roszczenia o zachówek.

Sąd zważył, co następuje :

Powództwo należało uwzględnić w całości w zakresie, w jakim było ostatecznie popierane przez powoda – postępowanie umorzono co do roszczenia przekraczającego kwotę 76 807 zł w związku z cofnięciem powództwa w tej części ze zrzeczeniem się roszczenia na podstawie art. 201 kpc w zw. z art. 355 § 1 kpc.

Zgodnie z art. 991 kc zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek); jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę (art. 993 kc); przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku (art. 994 § 1 kc). Wartość przedmiotu darowizny podlegającej doliczeniu do spadku zgodnie z art. 995 § 1 kc oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu (uchw. SN z 17.05.1985 r., III CZP 69/84, OSNC 1986/3/24; uchw. SN z 26.03.1985, III CZP 75/84, OSNC 1985/10/147) – reguła ta zapewnia uprawnionemu utrzymanie realnej wartości zachowku.

Nie budzi wątpliwości, iż powodowi jako synowi spadkodawcy co do zasady przysługuje roszczenie o zapłatę zachowku – pozwana wnosząc o oddalenie powództwa powołała się na negatywną jurysdykcyjną przesłankę zasadności powództwa w postaci niepełnego charakteru roszczenia materialnego i naturalny charakter jej zobowiązania z tytułu zachowku w związku z podniesionym zarzutem przedawnienia; powódka kwestionowała również częściowo wartość masy spadkowej (jak wskazano wyżej, Sąd oparł się w swoich ustaleniach w tym zakresie na uznanej za prawidłową opinii biegłego rzeczoznawcy, nie podzielając zastrzeżeń zgłoszonych do tej opinii). Zgodnie z art. 117 kc z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu – po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia; zgodnie z art. 1007 § 1 kc (w brzmieniu obowiązującym w okresie przed upływem pierwszego terminu przedawnienia – tj. sprzed nowelizacji kodeksu cywilnego dokonanej Ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 23 października 2011 r., [Dz. U. nr 85, poz. 458]; jak stanowi art. 8 Ustawy do roszczeń o zachówek powstałych przed dniem jej wejścia w życie i w tym dniu jeszcze nie przedawnionych, stosuje się przepisy art. 1007 kc w brzmieniu aktualnie obowiązującym – tj. obowiązuje pięcioletni okres przedawnienia) roszczenia uprawnionego z tytułu zachowku przedawniają się z upływem lat trzech od ogłoszenia testamentu. Skuteczne podniesienie zarzutu przedawnienia powoduje brak możliwości dochodzenia realizacji przedawnionego roszczenia na drodze sądowej. Zdaniem Sądu w sprawie niniejszej jednakże podniesiony przez pozwaną zarzut nie zasługiwał na uwzględnienie wobec przerwania biegu przedawnienia. Zgodnie z art. 123 § 1 kc bieg przedawnienia przerywa się między innymi przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia; po każdym przerwaniu przedawnienia biegnie ono na nowo, przy czym w razie przerwania przedawnienia przez czynność w postępowaniu przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym albo przez wszczęcie mediacji, przedawnienie nie biegnie na nowo, dopóki postępowanie to nie zostanie zakończone (art. 124 §§ 1 i 2 kc). Bieg terminu przedawnienia roszczeń powoda z tytułu zachowku rozpoczął się w dacie otwarcia i ogłoszenia

testamentu J. P. (2) w toku postępowania przed Sądem Rejonowym w Mławie w sprawie sygn. akt I Ns 396/07 – został przerwany po trzech miesiącach przez uczestnika tego postępowania T. P. wskutek czynności o skutkach zarówno procesowych, jak i materialnoprawnych, polegającej na zakwestionowaniu ważności testamentu; zgłoszenie zarzutu przez osobę z kręgu spadkobierców ustawowych ocenić należy jako czynność przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia i ustalenia roszczeń wynikających z dziedziczenia. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z 24 czerwca 2004 r. (III CK 127/03, OSNC 2005/6/110) zgłoszenie w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku przez uprawnionego do zachowku zarzutu nieważności testamentu przerywa bieg przedawnienia jego roszczenia o zachówek – orzeczenie to potwierdziło wcześniejszą uchwałę Sądu Najwyższego z 22 października 1992 r. (III CZP 130/92, OSNC 1993/4/60) w uzasadnieniu której podkreślono, że osoba należąca do kręgu spadkobierców ustawowych, kwestionująca w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku ważność testamentu na rzecz innej osoby i wnosząca o stwierdzenie dziedziczenia na podstawie ustawy, w istocie domaga się orzeczenia, że nabyła stosowny udział w całości praw i obowiązków majątkowych pozostałych po spadkodawcy, zachówek natomiast jest tylko wierzitelną odpowiadającą części wartości udziału spadkowego, który uprawnionemu do zachowku przypadłby przy dziedziczeniu z ustawy; z ekonomicznego punktu widzenia prawo do spadku, jako dalej sięgające, pochłania prawo do zachowku; trudno ponadto byłoby pogodzić z zasadą słuszności sytuację, w której następowałoby przedawnienie roszczenia o zachówek w toku długotrwałego sporu o to, kto jest spadkobiercą, a więc przed rozstrzygnięciem, kto jest uprawniony, a kto zobowiązany do zachowku, zaś jednocześnie kwestionowanie testamentu i występowanie z powództwem o zachówek ocenione musiałoby zostać jako zachowanie wewnętrznie sprzeczne logicznie i niekonsekwentne. Wobec przerwania biegu przedawnienia przez czynność podjętą w postępowaniu przed sądem, bieg przedawnienia roszczeń T. P. rozpoczął się ponownie dopiero z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po J. P. (2) – to jest w dniu 12 lipca 2008 r. i tym samym jego koniec przypadł na dzień 12 lipca 2011 r. Nowy bieg przedawnienia przerwany został jednak w dniu 03 czerwca 2011 r. wskutek złożenia przez T. P. w trybie art. 185 § 1 kpc wniosku o wezwanie spadkobiercy testamentowego do próby ugodowej. Nie budzi wątpliwości w orzecznictwie, iż przerwę biegu przedawnienia wywołuje wezwanie do próby ugodowej, przy czym nieistotna jest skuteczność przedsięwziętych czynności, zaś przedawnienie przerwane w wyniku zainicjowania określonych czynności nie biegnie do chwili zakończenia postępowania (wyrok SN z 19.12.2013, II CSK 226/13, LEX 1422112). Warunkiem skuteczności złożenia wniosku w kontekście przerwania poprzez taką czynność biegu przedawnienia jest oznaczenie w treści wniosku w sposób jednoznaczny przedmiotu żądania i jego wysokości (wyrok SN z 16.04.2014, V CSK 274/13, LEX 1460982 i wyrok SN z 15.11.2012, V CSK 515/11, LEX 1276233); w sprawie niniejszej nie może budzić wątpliwości, iż treść wniosku złożonego przez T. P. w dniu 03 czerwca 2011 r. w Sądzie Rejonowym w Mławie czyniła zadość tym wymogom. Zastrzec przy tym należy, iż czynnością przerywającą bieg przedawnienia jest określona czynność formalnoprawna – nie jest w tym kontekście prawnie relewantny fakt powzięcia wiedzy przez zobowiązanego o tej czynności na przykład wskutek doręczenia odpisu pisma procesowego; generalnie przerwanie biegu przedawnienia pozostaje w oderwaniu od chwili powzięcia wiedzy przez zobowiązanego o żądaniu zaspokojenia roszczenia, w szczególności wezwanie do spełnienia świadczenia skierowane bezpośrednio do zobowiązanego nie wywołuje takiego skutku; przerwanie biegu przedawnienia wskutek złożenia wniosku o wezwanie do próby ugodowej następuje niezależnie od tego, czy ugoda została zawarta, a więc także wtedy, gdy postępowanie zakończyło się stwierdzeniem sądu, że do ugody nie doszło. Termin przedawnienia przerwany poprzez skuteczne wniesienie wniosku w trybie art. 185 kpc rozpoczął ponownie bieg po zakończeniu postępowania pojednawczego, tj. 28 września 2011 r. – w tej sytuacji obowiązywał już termin pięcioletni, który przerwany został wniesieniem pozwu o zapłatę w sprawie niniejszej.

Dokonując obliczenia należnego powodowi zachowku Sąd ustalił, iż stan czynny spadku wyrażał się kwotą 460 839 zł (w tym wartość udziału w nieruchomości leśnej 400 839 zł i wartość udziału w nieruchomości siedliskowej 60 000 zł); do spadku doliczyć należało kwotę 170 000 zł (połowa wartości gospodarstwa rolnego o powierzchni ponad 34 ha przy przyjęciu ceny 10 000 zł za hektar) jako wartość darowizny dokonanej przez spadkodawcę na rzecz żony B. P. – łącznie substrat zachowku wyraża się wobec tego kwotą 630 839 zł. Udział spadkowy powoda przy dziedziczeniu ustawowym wynosiłby 1/4 spadku, co w przeliczeniu daje wartość 157 709,75 zł. Wysokość należnego T. P. zachowku przy uwzględnieniu dyspozycji art. 991 § 1 kc to tym samym 78 854,88 zł; wobec faktu, iż powód cofnął powództwo ponad kwotę niższą (zdaniem Sądu czyniąc nieprawidłowe założenia co do sposobu obliczenia zachowku),

niż wysokość należnego zachowku, powództwo należało uwzględnić w całości w granicach ostatecznie wskazanych przez powoda. Na marginesie jedynie podkreślić należy w istocie dość elastyczną i „nieroszczeniową” postawę powoda, który nie dążył do szczegółowego ustalania stanu czynnego spadku, rezygnując zarówno z ustalania faktycznego składu majątku spadkowego (niewątpliwie wchodziły do niego jeszcze co najmniej rzeczy ruchome w postaci sprzętu rolniczego), jak i rynkowej wartości nieruchomości, także rezygnując z doliczania do substratu zachowku wartości jednej ze spadkowych nieruchomości.

Odsetki od należności głównej zasądzić należało zgodnie z żądaniem powoda od dnia wniesienia pozwu – za ugruntowane obecnie w orzecznictwie uznać należy stanowisko, że dług związany z zachowkiem ma charakter bezterminowy, zaś wyrok zasądający należność z tego tytułu nie ma charakteru konstytutywnego : dłużnik powinien zatem spełnić swoje świadczenie niezwłocznie po wezwaniu do wykonania zobowiązania (art. 455 kc) – co nastąpiło bezspornie jeszcze przed wniesieniem pozwu – a świadczenie staje się tym samym wymagalne po upływie tak określonego terminu – co implikuje możliwość naliczania odsetek w wypadku świadczenia pieniężnego (por. np. wyrok SA w Łodzi z 27.02.2013, I ACa 1156/12, LEX nr 1289499).

Sąd nie znalazł podstaw do rozłożenia zasądzonej należności na raty na podstawie art. 320 kpc – nie zachodzą bowiem szczególnie uzasadnione okoliczności uzasadniające takie rozstrzygnięcie, pozwana nie powoływała się w toku postępowania rozpoznawczego na tego rodzaju przesłanki; zauważyć jedynie należy, iż powód bardzo ogólnie podszedł do ustalenia masy spadkowej (co podkreślono już powyżej), upłynął dość znaczny okres czasu od powstania wymagalności roszczenia o zachówek, pozwana w żadnym zakresie dotychczas nie zadośćuczyniła roszczeniom powoda – a ponadto jej sytuacja życiowa i majątkowa nie uzasadnia oczekiwania, iż byłaby w stanie uregulować należność uiszczając regularnie świadczenia okresowe.

Mając powyższe na uwadze, należało orzec jak w sentencji wyroku, o kosztach procesu rozstrzygając na podstawie art. 100 kpc – przy ustaleniu, że powód utrzymał się ze swoim roszczeniem (w odniesieniu do pierwotnie sformułowanego jego zakresu – przy czym częściowe cofnięcie powództwa w związku z wynikiem postępowania dowodowego traktować należy jako równoznaczne z przegraną procesu w tej części) w około 75%, pozwaną obciążono poniesionymi przez powoda kosztami w takim właśnie stosunku, zasądając na jego rzecz kwotę 3 750 zł tytułem części opłaty od pozwu; zdaniem Sądu powód nie powinien ponosić w jakimkolwiek zakresie kosztów zastępstwa procesowego, z którego korzystała pozwana. Na podstawie art. 113 ust. 1 Ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1025) nakazano ściąganie od pozwanej obciążającej ją części kosztów sądowych w zakresie wydatków na biegłego (6 530,13 zł jako 75% kwoty przyznanej biegłemu – tj. 8 706,83 zł); od powoda na podstawie art. 113 ust. 2 Ustawy ściąganiu podlegała z tego samego tytułu kwota 1 376,70 zł (uwzględniono przy tym zaliczkę w wysokości 800 zł uiszczoną przez powoda – którego co do zasady winny obciążać wydatki do kwoty 2 176,70 zł jako 25% kwoty przyznanej biegłemu).

SSO Radosław Jeznach